

УДК 349.2

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.20.13>

Зайцев С. Ю.

*аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін
і трудового права імені професора О. І. Процевського
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
ORCID: 0009-0006-7197-2802*

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В ПОЛЬЩІ ТА ГРУЗІЇ

Постановка проблеми. Захист кожного громадянина є одним із головних завдань будь-якої держави. Правова соціальна держава якраз і характеризується рівнем забезпечення захисту прав та свобод своїх громадян. Стаття 25 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 року, проголошує, що правова держава повинна гарантувати право на такий рівень життя, який враховує забезпечення людей їжею, житлом, медичним обслуговуванням, власним добробутом і добробутом сім'ї та правом на соціальне забезпечення у разі безробіття, хвороби, інвалідності, старості та інших випадків втрати засобів до існування. Право на соціальний захист є конституційним правом громадян [1]. Стаття 12 Європейської соціальної Хартії від 03.05.1996 року, вказує, що з метою забезпечення ефективного здійснення права на соціальне забезпечення Сторони зобов'язуються: - започаткувати систему соціального забезпечення або підтримувати її функціонування; підтримувати систему соціального забезпечення на задовільному рівні, принаймні на такому, який дорівнює рівню, необхідному для ратифікації Європейського кодексу соціального забезпечення; - докладати зусиль для поступового піднесення системи соціального забезпечення на більш високий рівень; - вживати заходів шляхом укладання відповідних двосторонніх і багатосторонніх угод або в інший спосіб і відповідно до умов, визначених у таких угодах, для забезпечення: а) рівності між їхніми власними громадянами та громадянами інших Сторін у тому, що

стосується прав на соціальне забезпечення, включаючи збереження пільг, які надаються законодавством про соціальне забезпечення, незалежно від пересування захищених осіб по територіях держав Сторін; б) надання, збереження та поновлення прав на соціальне забезпечення такими засобами, як сумарний залік періодів страхування або роботи, що були здійснені за законодавством кожної зі Сторін [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових досліджень таких українських вчених як О. М. Бандурки, О. М. Джужи, М.І. Іншина, О. Л. Копиленка, В. В. Матвійчика, О. В. Негодченка, Д. Й. Никифорчука, О. В. Петришина, С. М. Прилипка, П. М. Рабиновича, Ю. І. Римаренка, А. В. Савченка, В. М. Співака, О. В. Тюріної, О. І. Процевського, Я. М. Шевченка, Ю.С. Шемшученка, О. М. Ярошенка дає підстави констатувати, що науковці лише фрагментарно висвітлювали дослідження правового статусу поліції країн континентальної правової сім'ї, що свідчить про відсутність на сьогодні в Україні комплексних наукових досліджень соціально-правового захисту працівників поліції в країнах східної Європи.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження соціально-правового захисту працівників поліції в Польщі та Грузії.

Виклад основного матеріалу. Особливою категорією громадян, які мають право на особливий соціальний захист, є працівники

поліції. Саме забезпечення соціального захисту поліцейських сприяє ефективності виконання ними своїх професійних обов'язків, які спрямовані на захист громадян, що є одним із основних завдань держави. Країни-учасниці Ради Європи проводять активну політику забезпечення соціального захисту власних поліцейських. Одним із головних міжнародних документів, згідно якого забезпечується соціальний захист поліцейських є Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» від 1979 року [3]. Даний документ ратифікований Францією, Російською федерацією, Польщею та Україною, а також іншими країнами-учасницями.

Польща. Ратифікувавши вказану Резолюцію Польща приділила належну увагу питанню участі поліцейських у профспілках. Відповідно до пункту 4 розділу В Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» від 1979 року поліцейським для виконання ними своїх професійних обов'язків має бути забезпечено професійні, психологічні та матеріальні умови, які повинні захищати їх честь, гідність та неупередженість. Для реалізації зазначеного права поліцейським також надано право створення професійних організацій, а також право на вступ до них та активної участі в їх діяльності. Окрім того, вони можуть приймати активну участь у діяльності інших організацій (п. 6 розділу В) [3].

Із зазначеної норми ми бачимо, що поліцейським надається право активної участі у професійних спілках (п. 7 розділу В). Професійні спілки поліції мають гарантувати своїм представникам: - прийняття участі в обговоренні питань, які стосуються професійного статусу співробітників поліції; - звернення до керівництва підрозділів поліції для отримання консультацій; - відкриття провадження у судах в інтересах групи співробітників поліції, окремого поліцейського.

Членство у профспілці поліцейської організації та активна участь у її діяльності не повинні наносити шкоду жодному поліцейському. Сво-

бода об'єднань (асоціацій) належить до прав першого покоління й посідає одне з пріоритетних місць серед громадянських та політичних прав і свобод людини, є основоположним і невід'ємними правом кожної людини й основою демократичного режиму [4]. Досліджуючи питання прав людини у міжнародній політиці, Дж. Донеллі констатує, що у сукупності зі свободою совісті, релігії, разом із правом на приватність свобода асоціації гарантує приватну сферу автономії особи, а разом із правом голосувати і свободою слова, преси, зборів – політичну автономію [5, с. 156]. Міжнародно-правові акти містять низку загальних гарантій свободи об'єднання. Зокрема, ст. 20 Загальної декларації прав людини (1948 р.) закріплює, що кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій та одночасно зазначає, що ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації. Окрім того, у ст. 23 окремо зазначається, що кожна людина має право створювати професійні спілки і входити до професійних спілок для захисту своїх інтересів.

Правове регулювання професійних спілок Польщі здійснюється відповідно до Закону Польщі «Про професійні спілки» від 23 травня 1991 р. Згідно нього, професійна спілка - це добровільна та самоврядна організація людей праці, уповноважена на представництво та охорону їх прав, професійних і соціальних інтересів.

У п. 6 § 2 вказаного нормативно-правового акта прямо передбачено право функціонерів поліції, прикордонної сторожі, пожежної та тюремної сторожі, а також працівників Найвищої контрольної палати, до створення професійних спілок, однак за умови дотримання обмежень, закріплених в окремих законах [6]. Наведена норма уможливила інституювання Незалежної самоврядної професійної спілки поліцейських, що виникла 26 вересня 1990 р. та функціонує відповідно до положень чинного Статуту.

Незалежна самоврядна професійна спілка поліцейських має статус «загальнонаціональ-

ної, добровільної, самоврядованої професійної організації, що об'єднує поліцейських і пенсіонерів поліції, що має за мету представництво та захист їх професійних і соціальних інтересів» [7]. Профспілка у своїй статутній діяльності є організацією, незалежною від службового керівництва, органів державної адміністрації і територіального самоврядування, а також інших організацій.

Цілями незалежної самоврядної професійної спілки поліцейських є захист прав, гідності та інтересів поліцейських і пенсіонерів поліції, а основними завданнями визначено: вжиття заходів з метою підвищення довіри населення до поліції та її працівників; ініціювання і підтримку дій з метою створення умов для підвищення кваліфікації та суспільно-професійної адаптації поліцейських; захист поліцейських і членів їх родин, а також пенсіонерів поліції, перед загрозами зниження життєвого рівня; правовий захист поліцейських; вплив на забезпечення належних умов служби та праці поліцейських; сприяння забезпеченню лікування поліцейських і пенсіонерів, а також членів їх родин; сприяння вирішенню житлових проблем поліцейських; організацію спільно зі службовим керівництвом культурної діяльності у підрозділах поліції, реалізацію культурної проблематики в навчальних програмах; культивування поліцейських і профспілкових традицій «з метою інтегрування середовища»; ініціювання і підтримку профілактично-просвітницької діяльності серед поліцейських, пенсіонерів поліції та членів їх родин [8].

У випадках порушення передбачених чинним законодавством прав або інтересів поліцейських і пенсіонерів поліції, якщо спір не вирішено шляхом переговорів, профспілка має право використовувати окремі форми протесту. Так, відповідно до § 38 Статуту Незалежної самоврядної професійної спілки поліцейських протестна акція може полягати у наступному: опублікуванні у засобах масової інформації «протестаційного листа»; використанні службових автомобілів, облад-

наних звуковідтворюючою апаратурою, для оприлюднення інформації про акцію; організація маніфестації в публічних місцях; проведення «інших заходів, спрямованих на виконання означених профспілкою цілей».

Характерно, що за відсутності результату Статут передбачає можливість звернення поліцейської профспілки до інших профспілкових організацій щодо підтримки протестної акції, аж до проведення «страйку солідарності». У свою чергу, поліцейська профспілка може виявити солідарність іншим профспілковим організаціям шляхом вивішування відповідних транспарантів на будівлях комендатур поліції. Керівництво польської поліції зважає на відсутність усталеної демократичної корпоративної культури та можливість рецидиву окремих тоталітарних проявів.

Важливою соціальною гарантією поліцейських Польщі є надання права на здійснення ними та членами їх сімей один раз на рік за рахунок держави подорожі в межах республіки з визначеною метою або отримання грошової компенсації за неї (ст. 73). Право на пенсію поліцейські можуть реалізувати після п'ятнадцяти років проходження служби, а поліцейські, які отримали на службі каліцтво мають право на пенсію по неспроможності (ст. 69 Закону «Про поліцію»).

Співробітники поліції Польщі (у тому числі й ті, які перебувають на пенсії) та члени їх сімей згідно ст. 75-76 Закону «Про поліцію» мають право на безкоштовне медичне обслуговування, яке проводить служба охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ та адміністрації республіки Польща. Також поліцейський Польщі має право на грошову компенсацію у разі, якщо йому заподіяно фізичну травму при виконанні службових обов'язків чи завдано шкоди його власності. У разі смерті поліцейського при виконанні службових обов'язків, його родина отримує грошову компенсацію. Крім того, відповідно до ч. 3 ст. 69 родині поліцейського нараховується пенсія у зв'язку з втратою годувальника.

Особливий статус надано жінкам-поліцей-

ським у республіці Польща. Так, відповідно до ст. 79 аналізованого Закону жінки, які проходять дійсну службу в органах та підрозділах поліції мають право користуватися у повному обсязі всіма додатковими правами, які передбачені загальним трудовим законодавством для жінок. Згідно ст. 44 жінку-поліцейського не можна звільнити зі служби, поки вона перебуває в стані вагітності та в зв'язку з пологами. Але існують виключення у випадках (ст. 41): - жінка-поліцейський об'єктивно за станом здоров'я не може виконувати покладені на неї обов'язки; - стосовно жінки-поліцейського застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді звільнення зі служби; - жінку-поліцейського визнано судом винною у вчиненні злочину або вона перейшла на інший вид державної служби; - у разі реорганізації поліцейської одиниці та неможливості бути призначеною на іншу посаду в іншій підрозділ; 5) у разі, коли цього вимагають інтереси служби. Якщо жінка звільняється за наявності зазначених підстав, то їй надається право на отримання грошової винагороди до кінця відпустки у зв'язку з вагітністю (ст. 41).

У Польщі, відповідно до глави 8 Закону «Про поліцію», яка має назву «Житло для поліцейських» кожен працівник польської поліції має право на: - отримання житла в тій місцевості, де він працює з урахуванням кількості членів родини (в тому числі й непрацездатних батьків, які перебувають на утриманні поліцейського) за умови, що до місця проходження служби працівник поліції мав би змогу добратися не більш ніж за дві години (ст.88.1); - отримання від держави грошового еквіваленту на реставрацію (ремонт) отриманого житла, виходячи з об'єктивних потреб (ст.91.1); - отримання від держави грошового еквіваленту, якого б вистачило для придбання житла в разі неможливості його отримання (ст. 94.1); - отримання від держави грошової компенсації за оплату громадського транспорту, яким він дістається до місця проходження служби (ст. 93.1).

Отже, основною умовою отримання житла працівником поліції є пряма необхідність

у ньому. Після виходу поліцейського на пенсію він має право на те, щоб житло залишилося йому назавжди, у випадку неможливості цього – держава гарантує йому надання альтернативного житла (ст. 98).

Згідно ст. 222 Кримінального Кодексу кримінальне покарання у вигляді штрафу чи позбавлення волі на строк до трьох років передбачено за вчинення особою дій, які посягають на тілесну недоторканість державної посадової особи під час або в зв'язку з виконанням службових обов'язків. Стаття 223 передбачає кримінальне покарання у вигляді позбавлення волі строком до десяти років за напад на державну посадову особу або його помічника під час або в зв'язку з виконанням ним службових обов'язків з використання вогнепальної зброї, ножа, або іншого подібного небезпечного предмету або паралізуючого засобу. Стаття 226 передбачає кримінальну відповідальність за образу державної посадової особи під час або в зв'язку з виконанням ним службових обов'язків, а стаття 227 передбачає кримінальну відповідальність за незаконне виконання функцій публічної посадової особи шляхом видачі себе за неї.

Грузія. У Грузії професійні спілки є стороною у Трьохсторонній комісії соціального партнерства. Так, згідно ст. 83 Трудового кодексу Грузії соціальним партнерством є система діалогу і співпраці з питань, пов'язаних із трудовими відносинами, між соціальними партнерами - представниками роботодавця (об'єднання роботодавців), працівників (об'єднання працівників) і державної установи [10]. Проте працівники поліції не мають власних професійних спілок, що є суттєвим мінусом у системі соціального захисту. Це створює проблеми для захисту трудових прав поліцейських у випадку порушення.

Важливою гарантією виконання службових обов'язків поліцейськими є отримання ними грошового забезпечення. Згідно п. 5 розділу В Декларації Парламентської Ради Європи «Про поліцію» поліцейські мають право на підвищену заробітну плату із враху-

ванням особливих факторів несення служби, таких як підвищений ризик та ненормований робочий графік.

Також для створення поліцейським відповідного рівня грошового забезпечення має бути здійснено таку організацію поліцейських служб, яка передбачає ефективні міри для забезпечення невідступності працівників поліції та відповідної їх поведінки при виконанні службових обов'язків – особливо у відношенні щодо дотримання основних прав та свобод людини, закріплених, зокрема у Європейській конвенції про права людини (п. 20 Європейського кодексу поліцейської етики).

Соціальний захист поліцейських Грузії здійснюється відповідно до глави VII «Правовий та соціальний захист поліцейського» Закону Грузії «Про поліцію» від 04.10.2013 р. №1444-Іс. Гарантом здійснення соціального захисту поліцейського є держава. Згідно ст. 54 Закону Грузії «Про поліцію» заробітна плата (грошове забезпечення) поліцейського складається з посадового окладу та окладу, встановленого за званням. Поліцейським, крім зарплати, можуть виплачуватися надбавки до заробітної плати (грошового забезпечення) і компенсації. Розміри заробітної плати (посадового окладу та окладу за званням), надбавок до заробітної плати (грошового забезпечення) і компенсації, а також порядок і умови їх виплати визначаються Міністром [11]. Підвищення заробітної плати поліцейським є однією із важливих складових реформи поліції. Так, перша складова - це підвищення зарплати співробітників, розширення соціальних пільг для них і членів їх сімей. Грузинський поліцейський отримує нарівні з власником середнього бізнесу, а на деяких посадах і вище. Він тримається за своє місце, намагається, не втратити таку роботу. Друга складова - перенавчання персоналу в країні і за кордоном, де люди освоїли передові методики роботи, в тому числі психологічні. Третя складова - впровадження open space офісів поліції. Простіше кажучи - прозорих будівель, в яких кожен співробітник у всіх на виду, навіть

у перехожих. Підвищення заробітної плати стало одним із головних напрямків державної політики, спрямованої на покращення стану дотримання законності у країні.

Важливо зауважити також, що відповідно до ч. 3 ст. 49 Закону Грузії «Про поліцію» за поліцейським в період його перебування в розпорядженні кадрів протягом 2 місяців зберігається зарплата (грошове забезпечення) за останньою займаною посадою.

Медичне забезпечення поліцейського країн Європи посідає особливе місце у системі соціального захисту вказаної категорії працівників, оскільки їх професійна діяльність пов'язана із більш високим ризиком погіршення стану здоров'я чи настання гибелі внаслідок виконання службових обов'язків. Працівники поліції Грузії мають право на відшкодування шкоди, заподіяної під час виконання службових обов'язків, повністю за рахунок коштів державного бюджету Грузії в порядку, встановленому законодавством Грузії [11].

Відповідно до ч. 6¹ ст. 49 Закону Грузії «Про поліцію» медичне забезпечення поліцейських, членів їх сімей, осіб, звільнених зі служби в Міністерстві та Службі державної безпеки Грузії слухачів і навчальних закладів/підрозділів Міністерства та Служби державної безпеки Грузії, а також перевірку стану здоров'я в період проходження служби (в тому числі - під час прийому на службу або звільнення зі служби) здійснює Служба охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ Грузії. Важливою соціальною гарантією поліцейським Грузії у разі пошкодження здоров'я ними при виконанні службових обов'язків, якщо вказане пошкодження позбавляє їх можливості належним чином виконувати службові обов'язки, Міністерство забезпечує працевлаштування таких поліцейських на посади в системі Міністерства, що відповідає їх особистим і діловим якостям, освітою та станом здоров'я (ч. 2 ст. 51 Закону Грузії «Про поліцію») [11]. На нашу думку, це є позитивним досвідом, який Україна може перейняти для покращення соціального захисту поліцейських.

Закон Грузії «Про поліцію» у частині регулювання робочого часу поліцейських є певною мірою протирічним щодо Трудового кодексу Грузії. Так, згідно ч. 2 ст. 24 Трудового кодексу Грузії тривалість нормованого робочого часу не повинна перевищувати 40 годин на тиждень [10]. Проте відповідно до ч. 1 ст. 52 Закону Грузії «Про поліцію» для поліцейських встановлено ненормований робочий день [11]. У даному питанні можливе порушення трудових прав поліцейських шляхом збільшення кількості їх робочого часу. У Законі не зазначено, яким чином ведеться облік робочого часу. На нашу думку, це є важливим недоліком системи соціального захисту поліцейських Грузії. Поліцейські Грузії мають право на отримання щорічної оплачуваної відпустки тривалістю 30 календарних днів.

Державна реформа поліції у Грузії головним чином була спрямована на подолання корупції та зниження рівня злочинності. Особливістю її стало саме реформування системи соціального захисту працівників поліції. Підвищення заробітної плати, створення дієвого соціального захисту позитивним чином вплинуло на імідж поліцейських. Висвітлення напрямків реформи та її наслідків ЗМІ призвело до покращення ставлення до працівників поліції зі сторони громадян. Також забезпечення належного рівня оплати праці призвело до зниження корупції.

Висновок. На основі проведеного аналізу правового регулювання соціального захисту

поліцейських у країнах східної Європи можна зробити наступні висновки: - надання гарантій соціального захисту поліцейським підвищують не тільки престижність несення служби в органах, а і сприяють підвищенню ефективності виконання самими поліцейськими службових обов'язків; - забезпечення соціального захисту поліцейських є проявом правової соціальної держави якими є Польща та Грузія; - рівень гарантування та виконання соціального забезпечення поліцейських свідчить про дієвий механізм державного регулювання діяльності поліції, який характеризується чітко визначеною структурою, делегуванням повноважень та рівнем відповідальності за порушення прав поліцейських; - у законодавстві аналізованих країн, що стосується діяльності правоохоронних органів, а саме поліції, спостерігається подальша інтеграція норм міжнародних нормативно-правових актів; система соціального захисту поліцейських Польщі та Грузії включає у себе наступні елементи: оплату праці, медичне та житлове забезпечення, робочий час та час відпочинку, а також надають окремі гарантії жінкам-поліцейським в силу того, що вони поєднують професійні обов'язки із материнством; - соціальний захист поліцейських має своїм проявом також і кримінальну відповідальність для осіб, дії яких були спрямовані на порушення прав та інтересів поліцейських при виконанні ними професійних обов'язків.

Анотація

У статті досліджені певні аспекти соціально-правового захисту працівників поліції в Польщі та Грузії. Розглянуті питання правового регулювання та значення професійних спілок працівників поліції, медичного та грошового забезпечення, робочого часу працівників поліції зазначених країн. Доводиться, що державна реформа поліції у Грузії головним чином була спрямована на подолання корупції та зниження рівня злочинності. Особливістю її стало саме реформування системи соціального захисту працівників поліції. Підвищення заробітної плати, створення дієвого соціального захисту позитивним чином вплинуло на імідж поліцейських. Висвітлення напрямків реформи та її наслідків ЗМІ призвело до покращення ставлення до працівників поліції зі сторони громадян. Також забезпечення належного рівня оплати праці призвело до зниження корупції. На основі проведеного аналізу доводиться що: - надання гарантій соціального захисту поліцейським підвищують не тільки престижність несення служби в органах, а і сприяють підвищенню ефективності виконання самими поліцейськими службових обов'язків; - забезпечення соціального захисту поліцейських є проявом правової соціальної держави якими є Польща та Грузія; - рівень

гарантування та виконання соціального забезпечення поліцейських свідчить про дієвий механізм державного регулювання діяльності поліції, який характеризується чітко визначеною структурою, делегуванням повноважень та рівнем відповідальності за порушення прав поліцейських; - у законодавстві аналізованих країн, що стосується діяльності правоохоронних органів, а саме поліції, спостерігається подальша інтеграція норм міжнародних нормативно-правових актів; система соціального захисту поліцейських Польщі та Грузії включає у себе наступні елементи: оплату праці, медичне та житлове забезпечення, робочий час та час відпочинку, а також надають окремі гарантії жінкам-поліцейським в силу того, що вони поєднують професійні обов'язки із материнством; - соціальний захист поліцейських має своїм проявом також і кримінальну відповідальність для осіб, дії яких були спрямовані на порушення прав та інтересів поліцейських при виконанні ними професійних обов'язків.

Ключові слова: соціальний захист, поліція, працівники поліції, захист, соціально-правовий захист, Національної поліції України.

Zaitsev S. Yu. Social and legal protection of police officers in Poland and Georgia

Summary. The article explores some aspects of the social and legal protection of police officers in Poland and Georgia. The issues of legal regulation and the importance of trade unions of police officers, medical and financial allowance, working hours of police officers of these countries are considered. It is proved that the state reform of the police in Georgia was mainly aimed at overcoming corruption and reducing the level of crime. Its peculiarity was precisely the reform of the system of social protection of police officers. The increase in wages, the creation of effective social protection had a positive effect on the image of the police. Media coverage of the directions of the reform and its consequences has led to an improvement in the attitude of police officers from citizens. Also, ensuring the proper level of wages has led to a decrease in corruption. On the basis of the analysis, it is proved that: - the provision of guarantees of social protection to the policemen increases not only the prestige of serving in the bodies, but also contributes to an increase in the efficiency of the performance of the police duties themselves; - ensuring the social protection of the police is a manifestation of the legal social state, like Poland and Georgia; - the level of guaranteeing and fulfilling the social security of police officers indicates an effective mechanism for state regulation of police activities, which is characterized by a clearly defined structure, delegation of authority and a level of responsibility for violating the rights of police officers; - in the legislation of the countries under consideration relating to the activities of law enforcement agencies, namely the police, there is a further integration of the norms of international legal acts; the system of social protection of police officers in Poland and Georgia includes the following elements: wages, medical and housing, working and rest time, and also provides separate guarantees for female police officers due to the fact that they combine professional duties with motherhood; - The social protection of police officers also manifests itself in criminal liability for persons whose actions were aimed at violating the rights and interests of police officers in the performance of their professional duties.

Key words: social protection, police, police officers, protection, social and legal protection, National Police of Ukraine.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини. Міжнародний документ від 10 грудня 1948 року. *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
2. Європейська соціальна хартія (переглянута). Міжнародний документ від 03 травня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 51. Ст.2096.

3. Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» від 08 травня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803#Text.
4. Про громадські об'єднання. Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст.1.
5. Донеллі Дж. Права людини у міжнародній політиці. Львів. Кальварія. 2004. 280 с.
6. Ustawa o związkach zawodowych z dnia 23 maja 1991 r. *Dziennik Ustaw*. 1991. Nr. 55. Poz. 234.
7. Statut Niezależnego samorządniego związku zawodowego policjantów. URL: <http://www.nszzp.pl/?page=Structure&id=3>.
8. Проневич О.С. Професійні спілки як форма контролю за дотриманням соціально-трудовак прав працівників поліції (на прикладі Німеччини та Польщі). *Право і Безпека*. 2012. №2. С. 170-174 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2012_2_39
9. Трудовий кодекс Грузії від 17 грудня 2010 року. № 4113-вс. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/1155567?publication=18>.
10. Закон Грузії «Про поліцію» від 04 жовтня 2013 року. №1444-Іс. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/2047533?impose=translateRu&publication=26>.